

NIEUWSBRIEF NIENMBRIEF

deze nieuwsbrief is een uitgave van kinder- en jongeren

telefoon

jaargang 3 · nummer 9

februari 2004

De juf/meester maakt het verschil

U en ik verschillen. Gelukkig voor u en gelukkig voor mij. Dat is zo van onze geboorte. Baby's verschillen van elkaar. De ene hunkert naar fruitpap, de andere trekt er vieze gezichten bij. Baby's merken ook verschillen reeds op. Het verschil tussen papa en mama (de papa geeft geen melk), de grootouders, broers en zussen, ...

Wat we niet kennen vraagt om gewenning. Dat geldt onder andere voor fruitpap. Wanneer we op latere leeftijd op school of in onze woonomgeving in contact komen met mensen die op een of andere manier van ons verschillen reageren we ook daar onwennig op. Dat is een normale menselijke reactie.

Vaak reageren we op basis van vooroordelen. We vormen ons dan een mening die steunt op een niet-feitelijke ondergrond. Niet gefundeerd en dus ook vaak negatief en onjuist. Vooroordelen belemmeren het omgaan met verschillen. Dat maakt dat het belangrijk is om die vooroordelen te ontstijgen en onze eerste (afwijzende) reactie bij te stellen.

Onze samenleving is zeer divers. Je komt dagelijks verschillende soorten mensen tegen, op straat, in de klas, op het werk. Diversiteit maakt inherent deel uit van onze moderne samenleving.

En of je dit nu wil of niet, of je het een bedreiging of een verrijking vindt, in de meeste situaties word je gedwongen om met die diversiteit om te gaan. Je kan deze verschillen nu eenmaal niet wegdenken of negeren.

Scholen spelen in "leren omgaan met verscheidenheid" een sleutelrol. Op school leren kinderen om op een adequate manier deel te nemen aan de samenleving, door met elkaar om te gaan, door met en van elkaar te leren. Leren omgaan met verscheidenheid (intercultureel leren) maakt deel uit van de algemene persoonsvorming van alle kinderen, ongeacht hun herkomst, status of leerniveau. Intercultureel onderwijs wil leerlingen én leerkrachten vaardig maken in het omgaan met die verschillen.

Met intercultureel onderwijs (ICO) bedoelen we actief en efficiënt leren omgaan met sociale en culturele diversiteit. Deze verscheidenheid bevat allerlei dimensies, zowel culturele, etnische, sociale, uiterlijke als andere dimensies. We vinden ze terug bij leerlingen, leerkrachten en ouders. Op school worden leerkrachten en leerlingen geconfronteerd met een verscheidenheid aan situaties en met mensen met een verschillende achtergrond. Elke klas is multicultureel: er zijn overall verschillen te vinden in levensstijl, waarden en normen, in kennis en vaardigheden enzovoort. Verschillen die een grote rol spelen in de manier van omgaan met elkaar.

Binnenkort is er de week van de diversiteit. Het niet accepteren van verschillen is een belangrijke basis voor pestgedrag en uitsluiting. Twee thema's die hoog scoren in de telefoongesprekken met onze medewerkers en dus bij uitbreiding een belangrijke oorzaak van onbehagen, frustratie en een slecht gevoel bij kinderen en jongeren. Vandaar dat we "leren omgaan met verschillen" vanuit de Kinder- en Jongerentelefoon een belangrijk thema vinden.

PRAKTISCHE INFORMATIE

Kinder- en Jongerentelefoon

Secretariaat

Hallepoortlaan 27

1060 Brussel

t & f: 02 534 37 43

info@kjt.org

http://www.kjt.org

TELEFOONNUMMER

078 15 14 13

E-MAIL

brievenbus@kjt.org

BRIEVEN

Postbus 50

2800 Mechelen

REDACTIE

nieuwsbrief@kjt.org

**redactie Nieuwsbrief
Kinder- en Jongerentelefoon**

Secretariaat

Hallepoortlaan 27

1060 Brussel

Intercultureel

Werk maken van dit intercultureel leren op school noemen we intercultureel onderwijs. Er bestaat in Vlaanderen geen wettelijke regel die intercultureel onderwijs verplicht in alle scholen. In de projecten van onderwijsvoorrrangsbeleid en zorgverbreding (respectievelijk gestart in 1991 en 1995) en ook binnen het Gelijke Onderwijskansenbeleid is intercultureel onderwijs opgenomen als één van de mogelijke clusters of domeinen waaraan scholen kunnen werken. Zo zijn in 2002 ongeveer één op twee basisscholen bezig geweest met de invoering van intercultureel onderwijs en ongeveer 100 secundaire scholen. Het intercultureel perspectief vinden we ook terug in de eindtermen en ontwikkelingsdoelen.

Met intercultureel onderwijs bedoelen we actief en efficiënt leren omgaan met sociale en culturele diversiteit. Deze verscheidenheid bevat vele dimensies, zowel culturele, etnische, sociale, uiterlijke als andere. We vinden ze terug bij leerlingen, leerkrachten en ouders. De verscheidenheid op school is een normaal gegeven en is een afspiegeling van de diversiteit die deel uitmaakt van onze maatschappij. Elke klas is multicultureel: er zijn overal verschillen te vinden in levensstijl, waarden en normen, in kennis en vaardigheden enzovoort. **Intercultureel onderwijs wil leerlingen én leerkrachten vaardig maken in het omgaan met die verschillen.**

Intercultureel ≠ multi-etnisch

Intercultureel onderwijs en vooral het begrip 'cultuur' verwijst niet alleen naar etniciteit. We willen de klemtoon vooral leggen op de eerste lettergreep 'inter', wat 'tussen' betekent: het verband tussen mensen die op zoveel manieren anders (willen) zijn. De actieve omgang tussen mensen, de 'inter-actie' vormt de spil van een pragmatische visie op intercultureel onderwijs. Intercultureel verwijst naar hoe

mensen, elk met hun verschillende kenmerken, omgaan met elkaar en hoe er steeds opnieuw in hun omgang nieuwe betekenissen en ervaringen ontstaan.

De dagelijkse sociale interactie op school tussen leerkrachten/leerlingen, leerkrachten/ouders en leerlingen onderling is het middel bij uitstek om te werken aan de interculturele vaardigheden van de betrokkenen: door deelname aan interacties tonen de betrokkenen hoe ze omgaan met diversiteit en tegelijkertijd biedt het de mogelijkheid er beter mee te leren omgaan. Bekwaam worden in de omgang met diversiteit moet zich dan niet bewijzen tijdens speciale daartoe ingerichte weken of projecten, maar wel in het leven van alledag en kan dan ook voortdurend geoefend worden in de klas en op school, ongeacht de samenstelling ervan. Op die manier leren kinderen al doende diversiteit waarderen en niet door ethisch correcte denkbeelden en houdingen aan te leren.

Aandachtspunten !

■ ICO (intercultureel onderwijs) focust niet eenzijdig op etnische verschillen, maar vat 'diversiteit' breed op. Die 'brede invulling' wordt echter vaak zeer letterlijk genomen waardoor men gaat werken rond alle mogelijke verschillen die men zich maar kan bedenken: gehandicapt – niet-gehandicapt; kind – bejaarde; kansrijk – kansarm; gezond - ziek ... Vaak worden daar allerlei morele implicaties aan verbonden en zadelt men kinderen op met beledende boodschappen (dit moet, dat mag niet).

■ Daarnaast weten we dat alle individuen, kinderen en jongeren inbegrepen, een meervoudige identiteit ontwikkelen: men is niet alleen Turk, Belg of Vietnamees, ... maar ook kind, jongere of volwassene, meisje of jongen, gelovig of niet-gelovig, woonachtig in een stadswijk of in een verkelingswijk, links- of rechtshandig, sup-

porter van deze of gene ploeg, ... Leerlingen vullen dit zelf creatief in en geven er eigen betekenissen aan. Dat die identiteit ook nog eens door de tijd verandert, spreekt voor zich. De etnische (en sociale-groepen) benadering van ICO vertoont de neiging om kinderen of jongeren cultureel en sociaal in een afgelijnd hokje te stoppen. Kinderen of jongeren kunnen daar moeite mee hebben: ze vereenzelvigen zich niet met die ene categorie, of vinden het niet betekenisvol.

Verbreding van diversiteit betekent vooral een andere, realistische, niet-categoriale en niet-moralistische omgang met 'verschil'. Diversiteit wordt nog steeds ervaren als 'abnormaal' en dat verbreding van diversiteit vooral betekent dat men naast het hokje 'migranten' allerlei nieuwe hokjes verzint: 'kansarmen', 'bejaarden', 'gehandicapt', 'brildragers', ...

Men vervangt het hokje 'migrant' simpelweg door een andere "rariteit". Hoewel goedbedoeld, vrezen we dat dit averechts zal werken bij leerlingen. Eerder dan hen te leren dat verschillen normaal zijn, wordt hen geleerd in hokjes te denken. Zo van: 'Je moet anderen natuurlijk respecteren, maar ze blijven hoe dan ook als vanzelfsprekend abnormaal.

■ Vaak wordt intercultureel onderwijs geassocieerd met kennis over vreemde culturen. Deze kennis kan de omgang met anderen soms eerder moeilijker maken dan vergemakkelijken. Immers, kennis over vreemde culturen kan vervallen in veralgemeningen en stereotypen die men gebruikt in de omgang waardoor men zich niet meer spontaan gedraagt. Bij deze benadering worden individuele leerlingen vooral bekeken als leden van een bepaalde etnische groep, waarbij wordt verondersteld dat alle allochtonen individuele vertegenwoordigers zijn van de cultuur van een bepaalde etnische groep. De kennis die men heeft

onderwijs

over de groep (Marokkanen hebben een andere godsdienst) wordt dan bijna automatisch overgedragen op individuen ('t Is een Marokkaan, dus een islamiet), waarbij men onrecht kan doen aan de identiteitsbeleving van die persoon: binnen één groep is er zeer veel onderlinge variatie.

Volgens ons moet intercultureel onderwijs vertrekken vanuit verscheidenheid, waarvan etniciteit slechts één dimensie is. Soms speelt etniciteit een rol in de sociale interactie, maar soms ook niet. Dat hangt af van de betekenis die de personen geven aan die verschillen tijdens de interactie of het inderdaad zo is of niet. En zo merken we dat er ook in klassen zonder migranten een heleboel relevante verschillen optreden waarmee men al dan niet op een goede manier omgaat.

■ Intercultureel onderwijs wordt ook geassocieerd met de introductie van nieuwe leermaterialen en pedagogische werkvormen. Er bestaat reeds zeer veel 'intercultureel leer materiaal'. Het gevaar dat hier bin-

nensluit, is dat men deze leermiddelen of nieuwe werkvormen gebruikt of toepast zonder rekening te houden met de alledaagse omgang in de klas. Snel teruggrijpen naar deze middelen en modellen om ze kant en klaar te gebruiken vormt de gemakkelijkste weg en vaak hoor je dan ook de spijtige reactie dat het niet werkt in deze school en/of met deze kinderen. Wat hier ontbreekt is de toetsing van nieuwe werkvormen of leer materialen aan observaties door de leerkracht van de alledaagse omgang in de klas. Over het belang van brede observatie komen we nog terug.

■ ICO wordt veel verwisseld met mondiale vorming. Essentieel verschil tussen beide is volgens ons de plaats van gebeuren: ICO speelt zich hier af, heeft te maken met de communicatie hier bij ons, in de klas, in de school, in onze nabije omgeving. Mondiale vorming is vooral communicatie over het samenleven elders, waarbij kinderen inzichten verwerven over hoe andere mensen elders leven, wonen, werken. Kinderen

hoeven met deze personen niet rechtstreeks om te gaan. In tegenstelling tot ICO, waar kinderen worden uitgedaagd om met de alledaagse realiteit en diversiteit te leren omgaan, beperken de rechtstreekse contacten in mondiale vorming zich in tijd (meestal gebonden aan een project of thema).

■ Een laatste 'ICO-gezicht' is het werken met ICO-projecten. Men tracht dan een aantal ICO-doelstellingen te realiseren binnen één of twee weken. Meestal maken de leerlingen dan kennis met 'andere culturen' via allerlei activiteiten (dansen, koken, spelletjes ...). Ook hier blijven de kansen om echt te leren omgaan met verscheidenheid achterwege en dit door het eenmalige, incidentele karakter van projectweken. Interactie op school is van alledag en het is die interactie die men dient aan te grijpen om intercultureel onderwijs concreet vorm te geven.

Vijf aandachtspunten voor een leerkracht die het verschil ziet

1. Wij zijn allemaal mensen met evenveel verschillen als er individuen zijn. Ras en cultuur zijn in de omgang weinig relevante criteria. De andere benaderen vanuit stereotyperende culturele vooronderstellingen is strijdig met het besef dat elk menselijk wezen uniek is.
2. Wie het heeft over rassen en culturen in plaats van individuele mensen, moet een breed spectrum van groepen in het daglicht stellen. De leraar mag zich niet beperken tot enkel de groepen die hij in de klas heeft (Turken, Marokkanen), hij moet ook verwijzen naar culturen die de leerlingen niet of minder kennen (Eskimo's, Indianen).
3. Bij hun pogingen om de culturen van Turken, Marokkanen en andere etnische minderheidsgroepen te begrijpen, zijn leerkrachten geneigd om deze culturen te relativiseren door de overeenkomsten tussen hun cultuur en de onze aan te tonen ("de ramadan is onze vasten"). Beklemtoon de verschillen en overeenkomsten tussen mensen, zonder te vervallen in simplificaties. Vorming en nascholing zijn hierbij belangrijk.
4. Durf de eigen cultuur te relativiseren en ter discussie te stellen. Niet alle westerse waarden zijn universele gidsen. Het kritisch in vraag stellen van de eigen cultuur mag niet belemmeren dat de leerling een positief zelfconcept en vertrouwen in eigen bewustzijn en (groeps)identiteit opbouwt.
5. Leerkrachten reageren vanuit hun referentiekader. Ze staan vaak ver af van de thuiscultuur van bijvoorbeeld migranten, leerlingen in een tehuis of kansarmen. Toch hebben ze een bepaald beeld van de cultuur van deze leerlingen. De gevaren voor stereotiepen zijn groot. Bij het aanbrengen van de thuiscultuur van kinderen, wordt het initiatief het best aan de leerlingen zelf overgelaten. Uit observatie is gebleken dat leerkrachten die niet deskundig zijn in omgaan met interetnische relaties en conflicten veeleer vooroordelen helpen bevestigen dan bestrijden.

(naar Intercultureel onderwijs: leren omgaan met verscheidenheid - Luc Vervliet)

De Pijl duidt een

Op een grijze winterochtend sta ik voor een monumentaal gebouw in Antwerpen. Achter de statige gevel is al sinds de 19de eeuw een school gevestigd. Ik bel aan en duw de zware deur open. De inkomhal ademt een sfeer van lang vervlogen tijden uit: portretten van koningen en koninginnen kijken vriendelijk op mij neer. Ik begeef me naar boven en kom in een grote gang waar kunstwerken van leerlingen tegen de hoge muren hangen. Ergens staat een radio aan, er weerklinkt muziek.

Een thuis creëren

De school straalt gezelligheid uit, ik heb het gevoel bij iemand thuis over de vloer te komen. "Dat is ook wat wij beogen: veel van onze kinderen zijn kansarm, zijn vaak klein en slecht behuisd. In een vrolijk gekleurde klas die gezellig werd ingericht hopen wij een 'thuis' te creëren", zegt Patrick Meekers. "We hebben ook een computerklas, een filmzaal, voorzien in een ruim theateraanbod en hebben een project met enkele creatieve leerkrachten. Allemaal zaken die de kinderen vaak van thuis uit niet meekrijgen... Zo moeten we ook creatief met geld omgaan omdat veel ouders het financieel moeilijk hebben. We spreken organisaties als de Rotaryclub aan om de prijs van uitstappen en schoolreizen te drukken, sensibiliseren OCMW's, hebben een sociaal fonds maar houden ook jaarlijks een kerstmarkt, een carnavalfeest en een apotheose. Via de zorgcoördinator en het CLB wordt de cel kansarmoede soms ingeschakeld om ouders te sensibiliseren en te helpen budgetteren. We zijn momenteel ook volop bezig met het aanleggen van een kledingbank en besteden extra aandacht aan hygiëne." Patrick Meekers is directeur van 'De Pijl', een basisschool van het gemeenschapsonderwijs.

De wereld in een school

Op deze school zijn momenteel 348 kinderen ingeschreven. Kinderen uit zowat alle hoeken van de wereld: Afghanistan, Marokko, Senegal, Mongolië, Polen, Ecuador, Nepal, Bosnië-Herzegovina, Tsjetsjenië, Portugal, Turkije, Angola, ... en de Seefhoek. In totaal 48 verschillende nationaliteiten. "In de samenstelling van het leerkrachtenteam streef ik een man-vrouw evenwicht na om een geëmancipeerd rollenpatroon aan de kinderen te bieden. Het publiek op deze school vraagt wel een extra engagement van de leerkrachten."

Een klas apart

De tweede en derde graad zijn ondergebracht in grote 'loftklassen', zoals ze dit systeem hebben genoemd. "Per leerjaar zijn er twee administratieve klassen, maar in de praktijk slechts één klas met twee leerkrachten en een veertigtal leerlingen in één grote ruimte. De bedoeling is om deels samen frontaal les te geven en de verwerking van de leerstof samen uit te diepen op de verschillende niveaus en naar de behoeften van de verschillende leerlingen. Daardoor kan men meer gedifferentieerd lesgeven ten voordele van de individuele leerling. De zwakke, maar ook de goede leerling moet aan zijn trekken komen. We geven hen een ruim aanbod zodat ze hun talenten maar ook hun beperkingen kunnen ontdekken." Muren werden letterlijk afgebroken zodat een grote ruimte ontstond die in twee delen werd onderverdeeld: in de 'instructieruimte' staan de banken zodanig opgesteld dat iedereen het bord kan zien. In het andere gedeelte staan de tafels los of in kleine groepjes. Twee leerkrachten geven als een goed gesmeerde tandem les en worden af en toe bijgestaan door een derde leerkracht, de GOK-leerkracht.

Gewoon alles 10 keer zeggen

In het vijfde leerjaar spreek ik Lisa, Tom en Emir aan. Ze vinden de grote verscheidenheid waarvan zij zelf deel uitmaken heel vanzelfsprekend. Soms zijn ze wel nieuwsgierig naar wat er gezegd wordt als een klasgenootje in een andere taal iets zegt, maar ze vinden het vervelend als iemand in een andere taal gaat schelden. In de lessen levensbeschouwelijke visie komen de verschillende wereldgodsdiensten aan bod en zo leren ze over de verschillende godsdienstige gewoontes. Een klasgenootje met een hoofddoek op? Lisa haalt haar schouders op. "Dat hoort erbij." In hun klas zit Yannick, een Belgische jongen met een gehoorprobleem. Ook dat vinden ze geen probleem. "Je moet gewoon alles 10 keer zeggen tot hij het begrepen heeft", zegt Lisa. "En hem helpen", vult Tom aan. Sommige kinderen pesten hem en dat vinden ze niet eerlijk. De grootste pestkop van de klas is nog met vakantie. Maar pesten in de klas? Dat lossen ze zelf wel op.

Cultuurschok

Meester Jan maakt ook even tijd voor me vrij. Voor hij op De Pijl begon te werken gaf hij les in een Freinetschool waar uitsluitend Belgische kinderen zaten die altijd braaf waren en altijd in orde waren met huiswerk en betalingen... De Pijl was een cultuurschok voor hem. Maar ook een fantastische leerschool. Hij werd zich plots bewust van toestanden en situaties waarvan een doorsnee leerkracht misschien in een hele loopbaan niet mee geconfronteerd wordt: kinderen waarvan het Nederlands een derde taal is, kinderen die plots 'verdwijnen' (illegalen), vluchtelingen met oorlogstrauma's, kinderen waarvan de ouders alcoholist zijn, geldproblemen, prostitutie, ... Als leerkracht past hij zich voortdurend aan de grote diversiteit aan. Concreet vertaalt zich dit in leerlingen in de klas de kans geven huiswerk of een toets voor te

goede richting aan

bereiden omdat ze thuis de ruimte, tijd en begeleiding moeten missen. Maar expliciet ingaan op de grote diversiteit? Nee. "Dat lijkt me zoiets als op het platteland lesgeven over het leven van boeren". De kinderen worden wel gestimuleerd in hun sociale gedrag, vooral op de speelplaats.

De goeden trekken de zwakken mee

Juf Martine staat al jaren in het zesde leerjaar. Zij vindt het belangrijk om met heterogene groepen te werken. "Zo trekken de goeden de zwakken automatisch mee". In het begin van elk schooljaar besteden ze aandacht aan 'waar kom ik vandaan?' en 'waar komen mijn ouders vandaan?' maar voor de rest beaamt zij wat meester Jan me al zei: het is impliciet in alle lessen aanwezig, het leren omgaan met die diversiteit.

Schelden is nooit leuk

Ik ga even rond de tafel zitten met Yassin, Nils, Deniz en Kim. De kinderen zijn het er unaniem over eens dat ze veel van mekaar kunnen leren. De Turkse Deniz vraagt aan een Marokkaans klasgenootje welk woord zij voor 'brood' gebruiken en gaat zo in de Marokkaanse bakker bij haar in de straat brood kopen. Vorig schooljaar vroeg ze aan haar Spaanssprekende vriendinnetje een woordenlijstje te maken omdat ze op vakantie naar Spanje zouden gaan. De Belgische Nils heeft zelf een jaar in Spanje gewoond en vindt het leuk dat hij met klasgenootjes uit Zuid-Amerika kan spreken. Het wordt pas vervelend als kinderen in hun eigen taal gaan schelden op mekaar. "Schelden is sowieso niet leuk en schelden in een taal die je niet verstaat al helemaal!", zegt Kim. "Of als je bij een vriend thuiskomt en zijn moeder spreekt geen Nederlands.", zegt Yassin. Wat de anderen vinden van Deniz' hoofddoek? "Groeit je haar nog wel? Is dit wel gezond

voor je haar?", wil Nils weten. Deniz zegt dat het haar eigen keuze is, als uiting van haar geloof. Ze vindt het wel vervelend als anderen er opmerkingen over maken maar legt dan telkens uit waarom ze die draagt. Ze vindt het ook vervelend als kinderen opmerkingen maken over de henna op haar handen. Ze is er fier op en zegt dat het haar soort van nagellak is en wordt er kwaad van als kinderen opmerkingen maken als 'bah, kaka aan je handen!' Maar voor de rest? In de lessen levensbeschouwelijke visie komen de wereldgodsdiensten aan bod en zo leren ze heel wat over elkaar, "vooral respect" klinkt er eensluidend.

Coöperatief Leren in Multiculturele groepen

Sinds dit schooljaar wordt er in de tweede en derde graad met CLIM gewerkt. CLIM staat voor 'Coöperatief Leren in Multiculturele groepen' en is een vorm van gestructureerd groepswork waarbij de nadruk ligt op het werken aan interculturele vaardigheden via coöperatief leren. Meer informatie, achtergronden en doelstellingen zijn terug te vinden in de CLIM-wijzer. Het is een algemene handleiding met een korte uiteenzetting over de historie van CLIM, een toelichting bij de didactiek en een verklaring van het gebruikte jargon. Hierin vindt de leerkracht tips, schema's en voorbereidende oefeningen om de methode met succes in de klas te realiseren.

CLIM-wijzer (steunpunt ICO)

Auteur: Filip Paelman

Uitgeverij De Sikkkel, 2001

ISBN 90-260-1135-

methodiek: Blauwland - Geelland

spelverloop

1. De spelers vormen 2 groepen: Blauwland en Geelland. De spelers van Geelland krijgen een gele pet (of hoofdband) die van Blauwland een blauwe. Elk land krijgt een begeleider toegewezen. Eén van de twee groepen verhuist naar een nabij gelegen lokaal.
2. De begeleiders vertellen de spelers over het land waarin ze terechtgekomen zijn en leren hen regels aan van dat land. De spelers mogen de regels ook even oefenen. (duur: ongeveer 30 min.)
- 3a Er vindt een uitwisselingsproject plaats: beide landen sturen een aantal waarnemers naar het andere land. De eerste bezoekers mogen enkel kijken, niet spreken en niet meedoen. Tijdens dit bezoek passen de ontvangende spelers de gedragsregels toe die in hun land gelden, ze "spelen" hun land (duur: ongeveer 3 min.)
- 3b De waarnemers brengen verslag uit in hun eigen land. Samen met de inwoners van hun eigen land trachten ze te weten te komen hoe het andere land in elkaar zit. Wat gebeurt er in het andere land? Welke regels gelden er? Wat betekenen ze? (duur: 3 min.)
- 4a. Blauwland stuurt opnieuw een aantal bezoekers naar Geelland. Zij proberen daar mee te spelen en mogen van alles uitproberen om erachter te komen welke regels er nu gelden en wat ze betekenen. Een aantal inwoners uit Geelland bezoekt op dezelfde manier Blauwland. Vragen stellen over het land dat je bezoekt is verboden. De regels van het eigen land verklappen mag ook niet (duur 3 min.)
- 4b De bezoekers brengen verslag uit in hun eigen land. Weten ze nu al beter wat er allemaal gebeurt? Misschien kunnen de vorige bezoekers zich nog wat herinneren? (duur 3 min.)
5. Stappen 4a en 4b worden herhaald.
6. Het spel eindigt als alle spelers op bezoek zijn gegaan. Dan volgt er een nabespreking of een verwerking.

Het is belangrijk om voldoende vaart in het spel te houden. Als er teveel bezoeken plaatsvinden, duurt het spel te lang en zullen de spelers niet meer gemotiveerd zijn om hun rol te spelen. Bepaal in functie van het aantal spelers hoe groot de bezoekersgroepjes zullen zijn. Een 6 à 7-tal bezoeken is meestal ideaal.

EVALUATIE

De nabespreking is minstens even belangrijk als het spel zelf. Het is enkel dankzij een goede nabespreking dat de spelers kunnen komen tot een attitudevorming of -verandering. De nabespreking is ook het moeilijkste deel. Luisteren naar elkaar is niet altijd gemakkelijk. Bovendien moet je erin slagen om het niveau van het spel te overstijgen en samen met de spelers de link te leggen naar de realiteit.

Het is belangrijk dat de nabespreking zeer gestructureerd verloopt. (Je kan gebruik maken van een "micro" (een echte microfoon of een voorwerp dat erop lijkt). Enkel de speler die de micro heeft mag iets zeggen. Of je kan werken met de praatstoel of de praatsofa. Spelers die iets willen zeggen, nemen eerst plaats op de praatstoel of de praatsofa)

Eerst moeten de spelers stoom kunnen afblazen, dan praten ze over het spel zelf en dan praten ze over de realiteit. Probeer vooral de laatste fase goed af te bakken.

Wanneer je met meer dan 20 spelers bent, splits je de groep in twee. De twee groepen bestaan voor de helft uit Blauwlanders, voor de andere helft uit Geellanders. Blauwlanders en Geellanders gaan tegenover elkaar zitten, ze mogen niet met elkaar praten.

Stel de spelers de volgende vragen :

- Kunnen Blauwlanders de regels van de Geellanders uitleggen ?
- Kunnen de Geellanders de regels van de Blauwlanders uitleggen?

- Hebben de Geellanders gezien hoe de Blauwlanders zich gedroegen toen die in Geelland op bezoek waren? En vice versa?
- Hoe voelde jij je toen je op bezoek was in Geelland ?
- Hoe voelde jij je toen je op bezoek was in Blauwland ?
- In welk land zou je het liefst willen wonen en waarom?

Tracht de antwoorden in verband te brengen met de volgende punten:

- Wat voor sommige mensen heel gewoon is, is voor anderen heel gek of ongewoon. Iets da je niet kent, noem je al snel "maf" of "geschift". Voorbeelden? Eetgewoonten, verkeersregels, manier van groeten etc. Kunnen de spelers zelf voorbeelden vinden?
- Je vreemd voelen in een omgeving is niet zo prettig. Heb jij je al eens vreemd gevoeld ? Hoe was dat? Kan je er iets aan doen? Kunnen mensen in je omgeving je dan helpen ?

TIJD: 60-90 minuten

MATERIAAL: ■ Kaartjes met daarop de vijf verschillende soorten dieren, te kopiëren in 5 verschillende kleuren ■ gekleurde pionnetjes of steentjes (de geluksbrengers) ■ lintjes ■ koekjes ■ bekertjes en fruitsap.

AANTAL DEELNEMERS: 20-40

LEEFTIJD: 9-99

BRON: Blauwland-Geelland is een speelse bewerking van Bafa-Bafa, the classic-cultural simulation game, R. Gary Shirts

BLAUWLAND

Je leeft nu in Blauwland, waar de mensen hard werken en veel geld willen verdienen. Het zijn eigenlijk heel ernstige mensen. Blauwlanders verdienen hun brood door op de markt dieren te verhandelen : schapen, koeien, varkens en honden. Het zijn dus eigenlijk dierenhandelaars. Ik leg je even uit hoe dat allemaal precies in elkaar zit.

Bij de start krijgt iedere Blauwlander 5 kaartjes met dieren erop. Door te ruilen tracht iedereen 5 verschillende dieren in dezelfde kleur te bemachtigen. Deze kaarten worden naar de speleider gebracht. Per keer dat een Blauwlander 5 verschillende dieren van dezelfde kleur binnengebracht heeft, krijgt hij 100 goudstukken (dit wordt op een bord genoteerd) en mag hij als beloning een beetje fruitsap drinken. Blauwland is immers een heel droog land. Hoe gebeurt het ruilen van kaartjes?

Handel drijven gaat niet van zelf in Blauwland. Eerst moet je in een duel laten zien hoeveel je waard bent, dan pas kan je handel drijven. Het duel is heel éénvoudig: alle Blauwlanders hebben rond hun nek een blauw lintje dat los hangt. Als ze dieren willen ruilen met een andere Blauwlander moeten ze hem eerst verslaan in een duel: als twee Blauwlanders elkaar een hand geven, betekent dit dat ze een duel aangaan: diegene die bij de ander het lintje kan aftrekken is de winnaar van het duel. Dan pas kan het handeldrijven beginnen.

De winnaar van het duel mag aan de andere Blauwlander het dier vragen dat hij nodig heeft. Dat mag echter niet in het Nederlands, het moet in de taal van de Blauwlanders :

1. Eerst maak je het geluid van het dier dat je wilt: KNOR KNOR verwijst naar het varken, BEEH BEEH is beslist het schaap, WAF WAF natuurlijk de hond, KWAK KWAK zal de eend wel wezen en BOE betekent de koe
2. Dan geef je aan welke kleur je wilt door een kaart van de gewenste kleur omhoog te steken.
3. Als je handelspartner het gevraagde dier niet heeft, haalt hij zijn schouders op . De winnaar van het duel mag drie keer om een bepaald dier vragen. Als zijn handelspartner geen van de dieren heeft die hij gevraagd heeft, gaat de ruil niet door. Ze halen beiden de schouders op en gaan uit elkaar, op zoek naar een nieuwe handelspartner.

Als de handelspartner het gevraagde dier wel heeft, knikt hij en legt het voor hem op de grond. De winnaar van het duel kiest een kaartje dat hij niet nodig heeft en legt het naast het reeds neergelegde kaartje op de grond en raapt het kaartje op dat er reeds ligt op. Dan pas raapt de andere handelspartner het andere kaartje. Ze bezegelen de ruil met een handdruk en gaan uit elkaar.

Straks komen er mensen op bezoek in Blauwland. Als ze binnenkomen krijgen ze eveneens 5 kaartjes en een blauw lintje. Zij kennen de regels van Blauwland echter niet. Ze moeten er zelf achter komen hoe Blauwland in elkaar zit. Verklap dus zeker niets ! Probeer niet vijandig te zijn. Als ze de regels verkeerd toepassen (ze vergeten bv. een hand te geven) doe je alsof ze lucht zijn en ga je gewoon weg. Als ze de regels wel juist toepassen, behandel je ze net als gewone Blauwlanders.

Als het verzamelen van kaartensets te stroef verloopt (bv een beperkt spelersaantal), kun je de regels versoepelen. Het verzamelen van 3 verschillende dieren van dezelfde kleur kan al volstaan.

GEELLAND

Je leeft nu in Geelland. Geellanders houden van plezier en spelletjes spelen. Ze raken elkaar heel graag aan en tonen bijzonder veel respect voor ouderlingen. In Geelland is 3 een geluksgetal. Als een Geellander 3 keer achter elkaar de hik heeft, of hij ziet 3 vogels vliegen dan voelt hij zich heel blij. Als hij 3 maal een spelletje wint, hoe voelt hij zich dan? Spoor de spelers aan om "blij" te zeggen.

Er is één spelletje dat de Geellanders graag spelen Rafa-Rafa spel. Ik leg je even uit hoe dat spel precies in elkaar zit:

1. Alle spelers lopen met hun handen op hun rug. In één van hun handen hebben ze een gekleurd steentje, een soort geluksteentje. Je nodigt uit tot spelen door een speler recht in de ogen te kijken en met je voet drie maal op de grond te stampen. Wil de ander meespelen dan drukt hij dit uit door jou met drie vingers op je rechter bovenarm te aaien. Wil de ander niet spelen, dan blijft die onbewogen staan. Jij moet je dan meteen omdraaien en weggaan. Niet willen meespelen is in Geelland heel normaal. Het is helemaal niet beledigend. Beginnen jullie toevallig tegelijk te stampen, dan hebben jullie geen geluk: er wordt niet gespeeld en je gaat uit elkaar.
 2. Heeft de ander je geaaid? Dan steek je je handen vooruit. De ander moet dan raden in welke hand de gelukssteen niet zit. De ander wijst dus je rechter- of linkerhand aan . Jij laat dan meteen zien in welke hand het gelukssteentje zit. Fout geraden? Jullie gaan onmiddellijk uit elkaar. Goed geraden? Jullie herhalen stap 2, maar de speler die zijn handen vooruit steekt, brengt zijn handen eerst terug achter zijn rug om eventueel het steentje van hand te verwisselen.
 3. Heel veel geluk heb je als je drie maal op rij juist raadt. Dan roep je heel luid Rafa-Rafa. De andere Geellanders stoppen met spelen en komen je dan feliciteren door jou met drie vingers aan te raken en zacht Rafa-Rafa te zeggen. Daarna hervatten ze hun spel.
 4. Een of twee spelers worden vooraf aangeduid als de ouderen van het land. Ze zitten op een stoel. Voor hen gelden er bijzondere regels:
Alleen zij mogen stampen. Als je bij een oudere staat, wacht je dus tot hij stampt. Een oudere raadt altijd goed. Raadt hij toevallig fout (hij wijst een hand aan waar de gelukssteen wel in zit) dan stop je de steen (achter je rug) snel in je andere hand. Een oudere zegt nooit luid Rafa-Rafa, maar heel rustig. Jij doet dit dan ook en aait hem zachtjes met de drie vingers op de bovenarm.
Een keer per bezoekersronde klapt een van de ouderlingen drie maal in zijn handen. Alle Geellanders stoppen dan met spelen en gaan naar de ouderling. Ze krijgen dan allemaal een koekje. Als het koekje op is, wordt er verder gespeeld.
- Straks komen er bezoekers naar Geelland. Als ze binnenkomen krijgen ze ook een gelukssteentje. Zij kennen echter de regels van Geelland niet . Ze moeten er zelf achter komen ! Verklap dus zeker niets over Geelland. Als ze de regels verkeerd toepassen (ze vergeten bijvoorbeeld in de ogen te kijken) doe je alsof ze lucht zijn en ga je gewoon weg. Als ze de regels juist toepassen behandel je ze als gewone Geellanders, ook al komen ze uit een ander land.

Wie helpt je bij het ontwikkelen van ICO

Steunpunt InterCultureel Onderwijs

In 1995 werd het Steunpunt ICO opgericht aan de Universiteit Gent met als opdracht wetenschappelijk gefundeerde ondersteuning te bieden aan de onderwijswereld. Het Steunpunt ICO heeft als doelstelling een coherente en wetenschappelijk onderbouwde ondersteuning te bieden aan organisaties in het onderwijs en daarbuiten, zowel in de Vlaamse Gemeenschap als internationaal. Het centrum is werkzaam binnen het basis- en buitengewoon onderwijs, het secundair onderwijs, het volwassenenonderwijs en de lerarenopleiding. Het Steunpunt ICO heeft een ondersteuningsopdracht binnen het Gelijke Onderwijskansenbeleid. De werking van het Steunpunt ICO berust

op het samengaan van uiteenlopende activiteiten: • vorming • materiaal- en instrumentontwikkeling • onderzoek • documentatie, advies en dienstverlening. Deze activiteiten worden uitgevoerd vanuit een zelfde oriëntatie op interculturaliteit en door voortdurende uitwisseling en samenwerking binnen het team op elkaar afgestemd.

Het Steunpunt ICO hanteert een pragmatisch perspectief op interculturaliteit. Het vertrekt van interactieprocessen in plaats van normatieve aannames. Onze samenwerking is pluriform en sociaal en cultureel verscheiden. Onze wereld wordt internationaler door de mondialisering van de economie en de verder reikende communicatie- en reismogelijkheden. Dit vergt

een efficiëntere omgang tussen individuen en groepen die onderling verschillen op sociaal, cultureel, etnisch, taalkundig, levensbeschouwelijk, ... vlak.
Steunpunt ICO • Sint-Pietersnieuwstraat 49 • B - 9000 Gent
Telefoon 09/264.70.38 (administratie) • 09/264.70.45 (coördinatie) Fax 09/264.70.49 E-mail info@steunpuntico.be

www.tijm.nl

Nederlandse website over interculturaliseren en onderwijs. Bevat veel achtergrond informatie, literatuurlijsten en verschillende methodieken.

Diensten

Deze organisaties houden zich bezig met specifieke aspecten van omgaan met verschillen:

- Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap Gelijke kansen in Vlaanderen
Boudewijnlaan 30 - 1000 Brussel
tel. 02-553 58 46 - fax 02-553 51 38
- School zonder racisme
Cellebroerstraat 37 - 1000 Brussel
tel 02-511 16 36 - fax 02-503 37 40
- BDJ Jeugd en vrede
Van Elewijckstraat 35 - 1050 Brussel
tel 02-640 19 98 - fax 02-640 07 74
- VAKA - Hand in hand
Breugelstraat 31 - 2018 Antwerpen
tel 03-281 15 05 - fax 03-218 50 85
- Centrum voor gelijkheid van kansen en racismebestrijding
Wetstraat 155 - 1040 Brussel
tel 02-233 06 11 en 0800-17364
fax 02-233 07 04

Literatuurlijst

9+ 1000 oormormen en sprinkhanen	Steven Cousins	insecten, pesten, museum
9+ Bang voor meester Tark?!	Sanne de Bakker	school, pesten, vriendschap
9+ Blij u te leren kennen	Daniel Billiet	vluchtelingen
9+ De club van lelijke kinderen	Koos Meinderts	maatschappijkritiek, discriminatie
9+ De dag dat ik spinnen leerde temmen	Jutta Richter	vrienden, erbij horen, gezin, anders zijn
9+ Mag ik overvaren?	Sine van Mol	vluchtelingen
9+ Marlis stinkt naar ...	Nanda Roep	pesten, school
10+ De vogelrots	Harm de Jonge	vriendschap, pesten, familie, geheim
10+ Ik zwijg	Frank Geleyn	pesten, vriendschap
10+ Kinderen zoals jij en ik. Hoe kinderen in onze wereld leven.	Unicef	kinderrechten
10+ Moedig van je	Brigitte Blobel	pesten, moed
11+ Blauwe kralen	Karin Hilteman	migranten, Turkije, kanker, integratie
11+ De andere trui	Inge Scheynen	pesten, school, leermoeilijkheden
11+ Ik ben niet bom!	Marion van de Coolwijk	dyslexie, pesten, vriendschap, verliefdheid
11+ Ik blijf in bed	Cees Rutgers	handicap
12+ Het verenkled	Nicky Singer	pesten, bejaardentehuis, afscheid, familie
12+ Nu niet, nooit niet	Kristen Boie	pesten
12+ Schaatsen in de woestijn	Mats Berggren	vriendschap, vooroordelen, migranten
12+ Uil	Carl Hiaasen	school, pesten, milieubescherming, vrienden
12+ Toen Faas niet thuiskwam	Martha Heesen	familie, anders zijn
13+ Bruine morgen	Franck Pavloff	racisme, fascisme, extremisme
13+ Lieg niet tegen mij!	Molore Blackman	gezinssituatie, uitsluiting, chantage
13+ Valsspeler	Koen D'Haene	pesten, school
14+ Bloemen op de muur	kristien Dieltiens	kansarmoede
14+ Het ijskoude paradijs	Jana Frey	getuigen van Jehova, anders zijn
14+ Terreur op school	Pete Johnson	pesten
15+ Adres Hemelboog	Guillaume Guérand	migranten, samenleving, grootstad
15+ Niets was alles wat hij zei	Nic Balthazar	pesten, autisme
15+ Witte raven, zwarte schapen	Els de Groen	racisme, wereldklas, vriendschap

Deze lijst is uiteraard maar een greep uit het grote aanbod kinder- en jeugdboeken. Het zijn recente uitgaven.